

Małgorzata Kurowska
Biblioteka Narodowa
m.kurowska@bn.org.pl

Wykluczenie cyfrowe zagrożeniem dla społeczeństwa informacyjnego

Streszczenie: *W społeczeństwie informacyjnym, w którym obecnie żyjemy, fundamentem jest zdolność jednostki do posługiwania się nowoczesnymi narzędziami teleinformatycznymi oraz rozumienie przekazywanych za ich pomocą informacji. Artykuł dotyczy zróżnicowania w dostępie do nowych technologii. Autorka opisała problem wykluczenia cyfrowego pierwszego i drugiego stopnia oraz jego konsekwencje dla współczesnego człowieka.*

Słowa kluczowe: *Internet, kompetencje informacyjne, kompetencje informatyczne, nowe technologie, społeczeństwo informacyjne, użytkownicy Internetu, wykluczenie cyfrowe.*

Wprowadzenie

Rozwój społeczeństwa informacyjnego, a przede wszystkim upowszechnienie dostępu do Internetu jest niewątpliwie przyczyną wielu pozytywnych przemian w naszym codziennym życiu. W większości przypadków korzystanie z sieci pozytywnie wpływa na życie osobiste i społeczne jednostki. Jednak należy zwrócić uwagę na problem wykluczenia cyfrowego i różnic pomiędzy osobami mającymi dostęp i efektywnie korzystającymi z nowych technologii a osobami pozbawionymi takich możliwości.

Zróżnicowanie w dostępie do nowych technologii

Nowoczesne technologie nie są jedynie wyrazem zbytku czy narzędziami służącymi do podnoszenia komfortu i jakości życia, ale stają się niezbędną infrastrukturą współczesnego społeczeństwa opartego na informacji i wiedzy. Coraz większe możliwości zastosowania komputerów i Internetu czynią je narzędziami niezbędnymi w codziennym życiu — w nauce, pracy, dostępie do informacji i wiedzy. Z tego powodu osoby, które z nich nie korzystają, zaczynają być zagrożone wykluczeniem społecznym. Życie większości ludzi uzależnione jest od działania komputerów i cyfrowego obiegu informacji. Nawet osoby, które bezpośrednio nie korzystają z Internetu są od niego zależne pasywnie: *sami nie korzystają z komputerów, choć ich sprawy, nawet te ważne, zależą od cyfrowego świata, tyle że znajdującego się niejako obok czy poza nimi*¹.

Zróżnicowanie pomiędzy osobami, które mają regularny dostęp do technologii informacyjnych oraz potrafią efektywnie z nich korzystać a tymi, którzy tego dostępu nie

¹ GOLKA, M. *Bariery w komunikowaniu i społeczeństwo (dez)informacyjne*. Warszawa: PWN, 2008, s. 143.

posiadają definiuje się jako *cyfrowe wykluczenie*². Problem ten został dostrzeżony już w połowie lat 90. XX w. w Stanach Zjednoczonych, a następnie w Unii Europejskiej, w tym również w Polsce. Widoczne są jednak pewne różnice w pojmowaniu tego zjawiska. Podejście europejskie jest szersze od amerykańskiego i stosuje się w nim pojęcie *eIntegracji (eInclusion)*. *W Stanach Zjednoczonych mówi się przede wszystkim o zjawisku cyfrowego podziału (digital divide) — systematycznych różnicach w dostępie i korzystaniu z komputerów i Internetu pomiędzy osobami o różnym statusie społeczno-ekonomicznym (wykształceniu, dochodach, zawodzie), na różnych etapach życia, mężczyznami i kobietami, a także różnymi regionami. Natomiast w Europie i polityce UE [...] znacznie istotniejsze wydaje się dostrzeżenie, że cyfrowe wykluczenie to coś więcej niż cyfrowy podział i że nie chodzi tylko o różnice w dostępie, umiejętnościach czy sposobach korzystania, ale przede wszystkim o te z nich, które prowadzą do społecznego i ekonomicznego wykluczenia*³. W Stanach Zjednoczonych podejmuje się szereg działań mających na celu zapewnienie obywatelom dostępu i umożliwienie korzystania z nowych technologii, natomiast polityka Unii Europejskiej skoncentrowana jest na przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu poprzez zapewnianie spójności społecznej i jednoczesne podnoszenie kapitału ludzkiego.

Marian Golka uważa, że określanie wszystkich ludzi niemogących z różnych względów odbierać, nadawać, konstruować, rozumieć i analizować przekazów cyfrowych jako wykluczonych jest pewnym nadużyciem. Zdaniem tego autora, lepiej posługiwać się określeniem osób *niepiśmiennych cyfrowo*⁴.

Definiując problem wykluczenia cyfrowego, warto przeanalizować cztery poziomy dostępu do nowych technologii, wyróżnione przez J. A. G. M. van Dijka⁵: motywacje do korzystania, fizyczny dostęp, umiejętności oraz same sposoby korzystania. Pierwszą kwestią jest motywacja do korzystania z nowych technologii, od której zależą decyzje o zakupie komputera i podłączeniu Internetu oraz zdobywaniu koniecznych umiejętności. Druga sprawa to dostęp do nowych technologii — niekoniecznie w domu, ale może być też w pracy, szkole czy innym miejscu. Na trzecim poziomie znajdują się odpowiednie umiejętności obsługi oprogramowania, a także wyszukiwania informacji w sieci, jej oceny pod kątem wiarygodności i przydatności oraz zdolności do jej przetworzenia i wykorzystania. Umiejętności te dzieli się na: operacyjne (korzystanie z komputera, oprogramowania i Internetu), informacyjne (wyszukiwanie, selekcja, przetwarzanie informacji) oraz strategiczne (korzyści z użytkowania widoczne w różnych sferach życia). Najważniejsze znaczenie dla sytuacji i szans życiowych użytkowników ma czwarty poziom, czyli sposoby korzystania z komputerów i Internetu. Technologie informacyjne mogą być użytkowane różnorodnie, przynosząc zarówno korzyści, jak i negatywne skutki np. dostęp do niewiarygodnych informacji, uzależnienie od Internetu.

² BATORSKI, D. Wykluczenie cyfrowe w Polsce. *Studia Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu. Społeczeństwo informacyjne* 2009, nr 3 (19), s. 225.

³ Tamże.

⁴ GOLKA, M. dz. cyt., s. 145.

⁵ DIJK, van J. A. G. M. *The Deepening Divide, Inequality in the information Society*. London: SAGE, 2005. Cyt. za: BATORSKI, D. dz. cyt., s. 226.

Za bezpośrednią przyczynę wykluczenia cyfrowego wspomniany wyżej autor uważa nierówną dystrybucję wielu ważnych zasobów. *Nie chodzi tylko o zasoby materialne, takie jak dochody czy posiadanie sprzętu, ale również czas (potrzebny na korzystanie z nowych mediów), zasoby mentalne — odpowiednią wiedzę techniczną, zasoby społeczne (relacje i sieci wsparcia pomagające uzyskać dostęp i umiejętności korzystania), zasoby kulturowe*⁶. Bariery w dostępie do nowych technologii można podzielić na dwie kategorie. Jedna dotyczy tzw. barier „twardych” — infrastrukturalnych, obejmujących możliwości techniczne i finansowe, które są przyczyną wykluczenia cyfrowego pierwszego stopnia. Kolejna kategoria, do której zalicza się brak motywacji i odpowiednich umiejętności, to bariery „miękkie”, a zróżnicowanie w umiejętnościach korzystania z nowych technologii nazywane jest wykluczeniem cyfrowym drugiego stopnia.

Wykluczenie cyfrowe pierwszego stopnia

Wykluczenie cyfrowe pierwszego stopnia dotyczy zróżnicowania pomiędzy osobami korzystającymi z nowych technologii a tymi, które nie mają do nich dostępu. Dostęp do Internetu zależy od różnych czynników społeczno-demograficznych, posiadania odpowiednich zasobów materialnych, pozycji społecznej czy sprzyjających warunków lokalizacyjnych.

Największe zróżnicowanie w dostępie do nowych technologii związane jest z wiekiem. *Z Internetu korzysta zdecydowana większość młodych (93% osób w wieku 16–24 lat) i bardzo niewiele osób starszych (11% w wieku 65 i więcej lat)*⁷. Ten międzypokoleniowy podział cyfrowy może prowadzić do wielu negatywnych zjawisk społecznych, gdyż wraz ze zwiększeniem znaczenia ICT w różnych dziedzinach życia, osoby, które z nich nie korzystają, będą w coraz większym stopniu wykluczone. Już teraz obserwujemy bardzo silny związek aktywności zawodowej osób w wieku 50+ z korzystaniem z komputerów i Internetu. *Nieznajomość nowych technologii może sprzyjać bierności zawodowej, a tym samym niski stopień ich wykorzystania wśród ogromnej rzeszy osób mających 45–60 lat i należących do powojennego wyżu demograficznego może być bardzo poważnym problemem społecznym, mającym również negatywne skutki dla systemu emerytalnego*⁸. Różnice w korzystaniu z Internetu ze względu na wiek są bardzo silne i istnieją niewielkie szanse na to, aby miały się zmniejszać. Przyrost nowych użytkowników sieci dostrzegany jest głównie w młodszych przedziałach wiekowych. Istniejący podział cyfrowy pomiędzy osobami młodymi, żyjącymi w zupełnie innym świecie niż osoby starsze, może być również przyczyną trudności w porozumiewaniu się między tymi pokoleniami.

⁶ BATORSKI, D. dz. cyt., s. 227.

⁷ BATORSKI, D. Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych. W: CZAPIŃSKI, J., PANEK, T. (red.). *Diagnoza społeczna 2011: warunki i jakość życia Polaków. Raport* [on-line]. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego, 2011, s. 307 [Dostęp 30.11.2013]. Dostępny w World Wide Web: http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2011.pdf.

⁸ BATORSKI, D. Wykluczenie cyfrowe w Polsce, dz. cyt., s. 238.

Ogromne zróżnicowanie w dostępie do technologii cyfrowych związane jest też z poziomem wykształcenia. *Z sieci korzystają prawie wszystkie osoby uczące się (97% uczniów i studentów) i lepiej wykształcone (89% osób z wyższym wykształceniem). Tymczasem wśród osób z wykształceniem podstawowym jest dokładnie odwrotnie — z sieci korzysta zaledwie 10%*⁹. Duże znaczenie ma też status społeczno-zawodowy. Z Internetu oprócz uczniów i studentów korzysta też większość osób pracujących. Do tej licznej grupy należą przede wszystkim przedsiębiorcy prywatni i pracownicy sektora publicznego. Najmniej użytkowników jest wśród rolników, emerytów i rencistów.

Coraz mniejsze znaczenie w dostępie do nowych technologii ma zamożność Polaków. Nawet ubogie gospodarstwa domowe są w stanie ponieść jednorazowy wydatek związany z zakupem komputera, chociaż nie zawsze są one w stanie obciążyć swój budżet stałymi, comiesięcznymi kosztami opłat za dostęp do Internetu. *Zaledwie 12% gospodarstw domowych deklaruje, że chciałoby mieć dostęp do Internetu, ale nie może sobie na niego pozwolić ze względów finansowych. Jest to tylko 30% spośród tych, bez dostępu do sieci. Co więcej, podobnie jak w przypadku komputerów, gospodarstw takich jest wyraźnie mniej niż w ubiegłych latach*¹⁰.

Kolejnym czynnikiem dostępu do nowych technologii, którego znaczenie stopniowo maleje, jest wielkość miejscowości zamieszkania. *W większych miejscowościach korzysta wyraźnie więcej osób niż na wsi i w małych miasteczkach. W największych miastach Internetu używa ponad trzy czwarte mieszkańców, natomiast na wsi prawie połowa. Warto podkreślić, że różnice ze względu na wielkość miejscowości zamieszkania są obecnie znacznie mniejsze niż jeszcze w 2007 roku. Przyrost liczby użytkowników na wsi od tamtego czasu wyniósł ponad 22 p.p.*¹¹. Możliwość dostępu do Internetu na obszarach wiejskich wzrasta z roku na rok, przez co zmniejsza się zróżnicowanie pomiędzy użytkownikami z dużych miast i wsi. Jednak nadal znaczenie ma region geograficzny, w którym zamieszkują potencjalni użytkownicy sieci. [...] *najwięcej użytkowników jest obecnie w województwach śląskim i pomorskim, a tylko nieznacznie mniej w lubuskim i dolnośląskim. Zdecydowanie najrzadziej korzystają z Internetu mieszkańcy województwa warmińsko-mazurskiego i świętokrzyskiego*¹². Ogólnie największe problemy z dostępem do sieci mają mieszkańcy województw wschodnich, szczególnie ci zamieszkujący małe miejscowości.

Niewielkie są różnice w dostępie do Internetu ze względu na płeć. Generalnie mężczyźni nieco częściej niż kobiety korzystają z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Jak pokazują wyniki *Diagnozy społecznej 2011, wśród osób w wieku 16 i więcej lat internautami jest 62% mężczyzn i 58% kobiet. Różnica nie jest duża i zbliżona do tej sprzed dwóch lat*¹³. Jednak podkreśla się fakt, iż ogólnie liczba kobiet w polskim społeczeństwie jest większa niż mężczyzn, przez co liczba użytkowników Internetu płci żeńskiej jest nieco wyższa niż płci męskiej.

⁹ BATORSKI, D. Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych, dz. cyt., s. 308.

¹⁰ Tamże, s. 304.

¹¹ Tamże, s. 310.

¹² Tamże, s. 311.

¹³ Tamże, s. 307.

Podsumowując, grupy w największym stopniu zagrożone wykluczeniem cyfrowym ze względu na dostęp do nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych to osoby starsze, słabiej wykształcone, należące do niższych grup społeczno-zawodowych oraz zamieszkujące słabiej rozwinięte tereny Polski.

Wykluczenie cyfrowe drugiego stopnia

Wykluczenie cyfrowe drugiego stopnia to zróżnicowanie w umiejętnościach i sposobach korzystania z nowych technologii. Podstawowym warunkiem użytkowania Internetu jest posiadanie odpowiednich motywacji i zainteresowanie korzystaniem z sieci. W momencie, gdy zaistnieje silna motywacja do zakupu komputera i założenia w domu Internetu, często można pokonać wszelkie bariery, w tym finansowe. [...] *znacząco maleje odsetek gospodarstw domowych, dla których przyczyną braku dostępu do Internetu jest brak odpowiedniego sprzętu, technicznych możliwości korzystania ze stałego łącza lub też zbyt duże koszty. Znacznie częściej wymieniane są natomiast takie powody, jak brak motywacji i odpowiednich umiejętności korzystania*¹⁴. Osoby, które najczęściej nie korzystają z nowych technologii, nawet pomimo fizycznego dostępu do nich, to osoby starsze, słabiej wykształcone, pracujące w rolnictwie, a także emeryci i renciści. Wiele z tych osób nie korzysta z Internetu, gdyż nie wie, do czego mógłby on być im przydatny, w jaki sposób i do jakich celów wykorzystywać jego zasoby. Czynnikiem sprzyjającym inwestowaniu w nowe technologie jest posiadanie dzieci w wieku szkolnym i chęć zapewnienia im większych możliwości nie tylko rozwoju, ale również rozrywki. Jednak sam dostęp do sieci w gospodarstwie domowym nie gwarantuje tego, iż wszyscy domownicy będą aktywnymi i świadomymi użytkownikami Internetu.

Głównym wyznacznikiem wykluczenia cyfrowego drugiego stopnia jest zróżnicowanie w posiadanych przez użytkowników umiejętnościach korzystania z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Sam fakt użytkowania komputerów i Internetu niewiele oznacza, gdyż zauważalne są znaczne różnice w poziomie kompetencji informacyjnych użytkowników. Różnice te zależą od takich samych czynników jak dostęp i korzystanie z nowych technologii. Z reguły większe umiejętności mają osoby młodsze, uczące się lub pracujące, lepiej wykształcone, więcej zarabiające i zamieszkujące większe miejscowości. Niestety, użytkownicy będący członkami grup o niższych szansach życiowych, nawet jeśli posługują się komputerem i korzystają z Internetu, często mają niższe umiejętności wykorzystywania tych technologii niż pozostali.

Dominik Batorski przywołuje niepokojące dane świadczące o niskim poziomie znajomości obsługi komputerów wśród Polaków. Niewiele osób jest w stanie samodzielnie zainstalować takie urządzenia jak drukarka, skaner czy modem. *Aż 30% użytkowników nie potrafi skopiować lub przenieść pliku czy folderu, choć są to podstawowe umiejętności. Stosunkowo nieduża jest też znajomość programów biurowych. Prawie dwie trzecie użytkowników deklaruje umiejętności kopiowania i wklejania fragmentów tekstów, można więc założyć, że mają jakieś doświadczenia z edytorami tekstu. Sko-*

¹⁴ BATORSKI, D. Wykluczenie cyfrowe w Polsce, dz. cyt., s. 234.

rzystać z arkusza kalkulacyjnego potrafi tylko 37% użytkowników komputerów, a przygotować elektroniczną prezentację 26%¹⁵. Uważam, że zdolność do wklejenia skopiowanego tekstu nie świadczy o znajomości edytorów tekstu i wiążącej się z tym umiejętności poprawnego sformatowania dokumentu. Wątpliwe wydaje mi się też tłumaczenie autora, iż tak niski poziom kompetencji informatycznych *może świadczyć o niewystarczającej presji ze strony rynku pracy na sprawne opanowanie komputerów i wymaganie od pracowników umiejętności obsługi*¹⁶. Obecnie w większości ofert pracy umiejętność obsługi komputera to jedno z podstawowych wymagań, stawianych już nie tylko pracownikom biurowym. Niestety, jak zauważono w *Diagnozie społecznej 2011*¹⁷ odsetek osób posiadających zdolność obsługi programów biurowych jest niższy niż dwa lata wcześniej z tego względu, iż zwiększa się liczba użytkowników Internetu, którzy dopiero zaczynają korzystanie z nowych technologii i posiadają bardzo niskie kompetencje informatyczne.

Jak widać, nawet korzystanie z aplikacji biurowych sprawia problemy wielu użytkownikom, jednak podaje się¹⁸, że z Internetu potrafi korzystać znacznie więcej osób. *Zdecydowanie najwięcej użytkowników posiada kompetencje związane z podstawowym korzystaniem z Internetu. Prawie 96% korzysta z poczty elektronicznej, choć dla części z nich bardziej skomplikowane zastosowania, nawet takie jak wysłanie maila z załącznikiem są trudne. Zdecydowana większość użytkowników umie korzystać z przeglądarki internetowej, a 92% deklaruje umiejętność posługiwania się wyszukiwarką.* Niepokojąca jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób internauci, którzy nie umieją wykorzystać najprostszych funkcji komputera, radzą sobie z efektywnym korzystaniem z sieci. Oprócz podstawowej umiejętności obsługi oprogramowania konieczna jest przecież znajomość zasad efektywnego wyszukiwania informacji w Internecie, oceny jej wiarygodności, zdolność do jej przetworzenia i wykorzystania. Brak takich kompetencji informacyjnych może przynieść negatywne efekty dla użytkownika i jego otoczenia.

Podczas analizowania wykluczenia cyfrowego drugiego stopnia warto przyjrzeć się nie tylko umiejętnościom, ale również celom i sposobom korzystania z nowych technologii informacyjnych, gdyż na tym tle też widoczne są spore różnice. Uogólniając, Internet może być wykorzystywany w celach związanych z pracą, nauką lub rozrywką. Zróżnicowanie w celach korzystania z Internetu zależne jest od poziomu wykształcenia. *Dla 60% użytkowników z wykształceniem wyższym są one narzędziem pracy, a tylko 13% używa ich do rozrywki. Natomiast wśród osób z wykształceniem podstawowym zaledwie dla co dziesiątego użytkownika komputer jest narzędziem pracy, a dla ponad połowy jest to źródło rozrywki*¹⁹. Zróżnicowanie to zależne jest również od statusu społeczno-zawodowego. Uczniowie i studenci wykorzystują komputery i Internet głównie do nauki i rozrywki, natomiast osoby pracujące — w celach zawodowych. Emeryci, renciści, rolnicy oraz bezrobotni przede wszystkim szukają w sieci rozrywki. Niestety, okazuje się, iż *najczęstszym zastosowaniem komputerów*

¹⁵ Tamże, s. 243.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ BATORSKI, D. Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych, dz. cyt., s. 314.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ BATORSKI, D. Wykluczenie cyfrowe w Polsce, dz. cyt. s. 246.

dla osób bezrobotnych i biernych zawodowo jest rozrywka — aż 40% z nich korzysta z komputerów głównie w tym celu, choć w porównaniu z 2007 r. widać też wzrost wykorzystania w celach informacyjnych²⁰. Osoby, dla których Internet miał być narzędziem wyrównującym szanse, często nie mają odpowiednich kompetencji, aby wykorzystać go w celu poprawy swojej sytuacji życiowej.

Dla różnych użytkowników korzystanie z nowych technologii może oznaczać zupełnie co innego. Niektórzy wykorzystują sieć jako przestrzeń pracy, podnoszenia kwalifikacji, komunikowania się z innymi, źródło informacji czy po prostu miejsce rozrywki. Analiza czynności, jakie Polacy wykonują w sieci, pokazuje przede wszystkim wzrost wszechstronności wykorzystania Internetu. Przeciętny użytkownik korzysta na coraz więcej różnych sposobów, choć zmiany te nie wydają się już tak szybkie jak w ubiegłych latach. [...] Intensywniej i w sposób bardziej zróżnicowany korzystają przede wszystkim osoby młodsze, uczniowie i studenci. Nieco więcej czynności w sieci wykonują też osoby lepiej wykształcone. Najmniej wszechstronnie korzystają natomiast internauci będący emerytami lub rolnikami. Bardzo nieduże różnice związane są z płcią, wielkością miejscowości zamieszkania i dochodami²¹. Wyraźny podział w celach i sposobach korzystania z Internetu pokazuje, iż nawet osoby korzystające z nowych technologii, ale w najmniej wymagający sposób, niepozwalający na rozwiązywanie konkretnych problemów i zaspokajanie swoich różnorodnych potrzeb, mogą być zagrożone wykluczeniem cyfrowym.

Konsekwencje wykluczenia cyfrowego

Zjawisko podziału cyfrowego wiąże się z wykluczeniem społecznym i ekonomicznym. Osoby pozbawione możliwości korzystania z nowych technologii lub nieposiadające odpowiednich kompetencji informacyjnych zagrożone są wykluczeniem, które może się pogłębiać i przynosić negatywne skutki w różnych dziedzinach ich życia. Pozytywne efekty korzystania z Internetu widoczne są w rozmaitych aspektach życia społecznego. Porównanie, jak zmienia się sytuacja osób korzystających z technologii, w odróżnieniu od tych, którzy z nich nie korzystają, możliwe jest dzięki cytowanym powyżej badaniom panelowym *Diagnozy społecznej*, do których odwołuje się Dominik Batorski w swoim artykule²². Wnioski płynące z tej analizy pokazują, iż konsekwencje nierównego dostępu do nowoczesnych technologii widoczne są w takich aspektach życia, jak aktywność zawodowa i społeczna, zawieranie i podtrzymywanie kontaktów oraz uczestnictwo w kulturze.

Obecnie niektóre informacje o możliwości zatrudnienia dostępne są tylko i wyłącznie w Internecie. Osoby korzystające z sieci mają większe szanse uniknięcia bezrobocia lub mogą łatwiej wyjść z niego, częściej podejmują lepiej płatną pracę, mają możliwość znalezienia dodatkowego zajęcia oraz podnoszenia swoich kwalifikacji i umiejętności, dzięki czemu ich szanse na awans zawodowy i lepsze zarobki są wyższe. Internauci znacznie częściej też podejmują własną działalność gospodarczą. Z całą

²⁰ Tamże, s. 247.

²¹ BATORSKI, D. Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych, dz. cyt., s. 316.

²² BATORSKI, D. Wykluczenie cyfrowe w Polsce, dz. cyt., s. 223–249.

pewnością korzystanie z nowych technologii sprzyja aktywizacji zawodowej i radzeniu sobie na ciągle zmieniającym się rynku pracy.

Komunikacja za pomocą Internetu umożliwia zawieranie nowych znajomości oraz podtrzymywanie tych już istniejących, przez co sprzyja powiększaniu sieci kontaktów. *Osoby korzystające z Internetu mają więcej przyjaciół niż te, które z niego nie korzystają. Dodatkowo wśród tych drugich więcej jest osób, które czują się osamotnione. Osoby bez dostępu do Internetu będą w przyszłości w większym stopniu wyalienowane. Ich możliwości ograniczają się jedynie do lokalnych szans, podczas gdy użytkownicy Internetu staną się dzięki informacji bardziej mobilni, a ich szanse życiowe się zwiększą*²³.

Jak pokazały badania, korzystanie z nowych technologii ma też wpływ na aktywność społeczną i kulturową. Użytkownicy Internetu częściej angażują się na rzecz społeczności lokalnej, biorą aktywny udział w różnorodnych zebraniach publicznych, głosują podczas wyborów, są członkami stowarzyszeń i organizacji. Mają również większe szanse na uczestnictwo w kulturze. We współczesnym świecie informacje o wydarzeniach kulturalnych oraz recenzje i relacje z tych, które już się odbyły są bardzo łatwe do znalezienia w sieci, a słabo dostępne poza nią. Dlatego też internauci mają możliwość aktywniejszego uczestnictwa w kulturze, z czego chętnie korzystają. *W okresie miesiąca 37% użytkowników było w kinie, teatrze lub na koncercie, wśród pozostałych osób ledwie 6%. W restauracji, kawiarni lub pubie było w okresie miesiąca 53% internautów i tylko 11% pozostałych osób. Na spotkaniu towarzyskim było odpowiednio 72% użytkowników i 36% innych osób*²⁴. Oczywiście różnice te mogą być wynikiem nie tylko korzystania z Internetu, ale też innych czynników, takich jak wiek, wykształcenie, poziom dochodów czy miejsce zamieszkania. Jednak nie można podważyć faktu, iż korzystanie z nowych technologii komunikacyjnych wpływa na sposób spędzania czasu wolnego.

W polskim społeczeństwie wyraźnie widoczny jest podział cyfrowy pomiędzy osobami mającymi dostęp i efektywnie wykorzystującymi nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne, a tymi pozbawionymi możliwości infrastrukturalnych czy odpowiednich kompetencji informacyjnych. Najbardziej zagrożone wykluczeniem cyfrowym są osoby starsze, słabiej wykształcone, o niższych dochodach i zamieszkujące mniejsze miejscowości. Znaczenie tych różnic jest bardzo duże i należałoby podejmować działania mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu. Jednakże powinny się one opierać nie tylko na ułatwianiu dostępu do nowych technologii, ale przede wszystkim na rozwijaniu świadomości potencjalnych użytkowników i umiejętności efektywnego i bezpiecznego korzystania z sieci, a co za tym idzie zdobycy społeczeństwa informacyjnego.

Bibliografia:

1. BATORSKI, D. Wykluczenie cyfrowe w Polsce. *Studia Biura Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu. Społeczeństwo informacyjne* 2009, nr 3 (19), s. 223–249.

²³ Tamże, s. 230.

²⁴ BATORSKI, D. Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych, dz. cyt., s. 320-321.

2. CZAPIŃSKI, J., PANEK, T. (red.). *Diagnoza społeczna 2011: warunki i jakość życia Polaków. Raport* [on-line]. Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego, 2011 [Dostęp 30.11.2013]. Dostępny w World Wide Web: http://www.diagnoza.com/pliki/raporty/Diagnoza_raport_2011.pdf.
3. GOLKA, M. *Bariery w komunikowaniu i społeczeństwo (dez)informacyjne*, Warszawa: PWN, 2008. ISBN 978-83-01-15663-3.
4. *Społeczeństwo informacyjne w Polsce. Wyniki badań statystycznych z lat 2007–2011*, Warszawa: GUS, 2012. ISSN 1898-7583.